

שיקום מקצועי

פעולות אגף השיקום

שיקום מקצועי

אגף השיקום במוסד לביטוח לאומי מסייע לזכאים שנפלטו משוק העבודה או לזכאים חסרי ניסיון בתעסוקה, להיקלט בעבודה המתאימה לכישוריהם המקצועיים וליכולת התפקוד שלהם באמצעות הכשרה מקצועית והשמה בעבודה. עובדות השיקום, שהן עובדות סוציאליות בהכשרתן, מסייעות באמצעות שירותי אבחון, ייעוץ לתעסוקה וליווי של המבוטח בכל תהליך השיקום.

עיקר הסיוע שמספק האגף הוא שירותים בעין: אבחון, הכוונה וייעוץ בבחירת מקצוע, טרום הכשרה והכשרה מקצועית, השלמת השכלה ולימודי השכלה גבוהה וסיוע בהשמה בעבודה למי שמתקשים להשתלב בעבודה בכוחות עצמם. המשתקמים זכאים גם למימון ההוצאות הנלוות לשיקום על-פי החוק: מימון האבחון והלימודים, ומימון וכיסוי עלויות הנסיעות אל מקום ההכשרה וממנו. משתקם יכול להשתייך ליותר מקבוצה אחת.

האוכלוסייה המטופלת באגף השיקום מחולקת לשלוש קבוצות בהתאם למצבה בתהליך השיקום: **פונים חדשים, משתתפים** (או **משתקמים**) ו**מסיימים**. מאמצים רבים מושקעים באיתור האוכלוסייה המתאימה מבין הזכאים, כדי להגדיל למקסימום את שיעור המשתלבים בעבודה בסוף התהליך.

פעולות נוספות

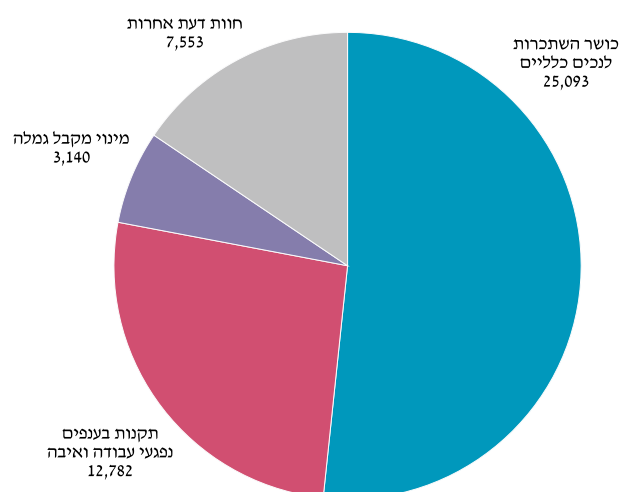
לצד שיקום מקצועי, אגף השיקום עוסק גם בתחומים האלה: מתן חוות דעת מקצועיות לאגפי מינהל הגמלאות, למשל לעניין קביעת דרגת כושר השתכרות או למינוי מקבל גמלה; סיוע לנפגעי עבודה ונפגעי איבה במיצוי הטבות כספיות שהם זכאים להן; תמיכה וליווי לאלמנות/ים בשעת משבר ולנפגעי איבה במהלך כל החיים.

• **חוות דעת מקצועיות:** עובדות¹ אגף השיקום מספקות חוות דעת מקצועיות לאגפי מינהל הגמלאות בנושאים האלה: קביעת דרגת כושר השתכרות לנכים, מינוי מקבל גמלה, קביעת הזכאות של נפגעי עבודה להעלאת דרגת הנכות וקביעת הזכאות להיוונים, וזכאות לתגמולים מיוחדים לנפגעי עבודה ולנפגעי פעולות איבה. העובדות מספקות חוות דעת גם

1 הרוב המכריע של עובדי השיקום הם נשים ולכן נקטנו לשון נקבה.

- שלא במסגרת חוק הביטוח הלאומי. בשנת 2018 כתבו עובדות השיקום כ-49 אלף חוות דעת שונות, 52% בהן בעניין קביעת דרגת כושר השתכרות לנכים כלליים (תרשים 1).
- **סיוע במיצוי זכויות כספיות:** הסיוע ניתן לנפגעי עבודה ונפגעי איבה הזכאים לזכויות כספיות (כגון קצבה מיוחדת ומענקים מיוחדים). ב-2018 5,304 אנשים קיבלו סיוע כזה ול-1,177 בהם הסתיים הטיפול השנה.
- **סיוע לאלמנות/ים ולנפגעי פעולות איבה:** מכוח היותן עובדות סוציאליות, עובדות אגף השיקום מסייעות גם לאלמנות ואלמנים בשעת משבר ונפגעי פעולות איבה במהלך כל חייהם. בסך הכל טופלו באגף ב-2018 14 אלמנות, אלמנים ונפגעי איבה.

תרשים 1: חוות הדעת שסיפקו עובדות השיקום לכי נושאים, 2018

מי זכאי לשיקום מקצועי?

- לשיקום מקצועי זכאי מי שעדיין לא הגיע לגיל פרישה והוא אחד מאלה:
- **נכה כללי:** תושב ישראל שסובל מליקוי גופני, שכלי או נפשי, אם מתקיימים בו כל התנאים האלה: (א) נקבעה לו נכות רפואית של 20% לפחות על-פי מבחני נכות; (ב) הוא אינו יכול עוד לעסוק בעבודתו הקודמת או בעבודה מתאימה אחרת, עקב הליקוי; (ג) כתוצאה מהליקוי הוא זקוק ומתאים להכשרה מקצועית ולשירותי שיקום נוספים שיאפשרו לו לחזור לעבודתו הקודמת או לעבודה מתאימה אחרת. גם בן/בת זוג של נכה שאינו בר שיקום עקב הליקוי והוא מתגורר עימו בקביעות, זכאי לשיקום.
  - **נפגע עבודה:** מי שנפגע בעבודה² ונקבעו לו 10% נכות רפואית לפחות, ועקב הפגיעה הוא אינו יכול לעסוק בעבודתו הקודמת או בעבודה מתאימה אחרת, והוא זקוק להכשרה

2 נפגע בתאונה שהתרחשה בזמן ועקב העבודה, לרבות בדרך לעבודה וממנה, או מחלת מקצוע כמוגדר בתקנות.

שיקום מקצועי

מקצועית מיוחדת כדי שיוכל לחזור לעבודתו הקודמת. המוסד רשאי לאשר שיקום מקצועי גם למי שדרגת נכותו נמוכה מ-10%, אם המשך עבודתו במקום הקודם עלול לסכן באופן חריג את בריאותו או את בטיחותו.

- **אלמן או אלמנה** כמשמעותם בחוק, המקבלים קצבת שאירים או קצבת תלויים ומתקיימים בהם כל התנאים האלה: (א) הם חסרי מקצוע או שאינם יכולים להתפרנס ממקצועם למחייתם; (ב) הם אינם יכולים להוסיף ולעבוד במקום עבודתם הקודם בעקבות פטירת בן/בת הזוג; (ג) עובדת השיקום קבעה כי הם מתאימים להכשרה/הסבה מקצועית בכפוף למצב הרפואי ולהשכלתם.
- **נפגע איבה**: נפגע בפעולת איבה³, שנקבעו לו 20% נכות רפואית⁴ לפחות, ועקב הפגיעה הוא אינו יכול לעסוק בעבודתו הקודמת או בעבודה מתאימה אחרת, או שהוא זקוק להכשרה מקצועית מיוחדת כדי שיוכל לחזור לעבודתו הקודמת. גם בני משפחות שכולות, כהגדרתם בחוק (אלמן/ה, יתומים והורים שכולים), שקרובם נפטר כתוצאה מפעולת איבה, זכאים לשיקום מקצועי.

תהליך השיקום

כונים חדשים

ב-2018 פנו לשיקום בביטוח הלאומי 9,150 איש – עלייה של 1.3% לעומת 2017; רובם היו שייכים לענף נכות כללית (כ-84%) ומיעוטם לנפגעי עבודה (כ-12%) (לוח 1).

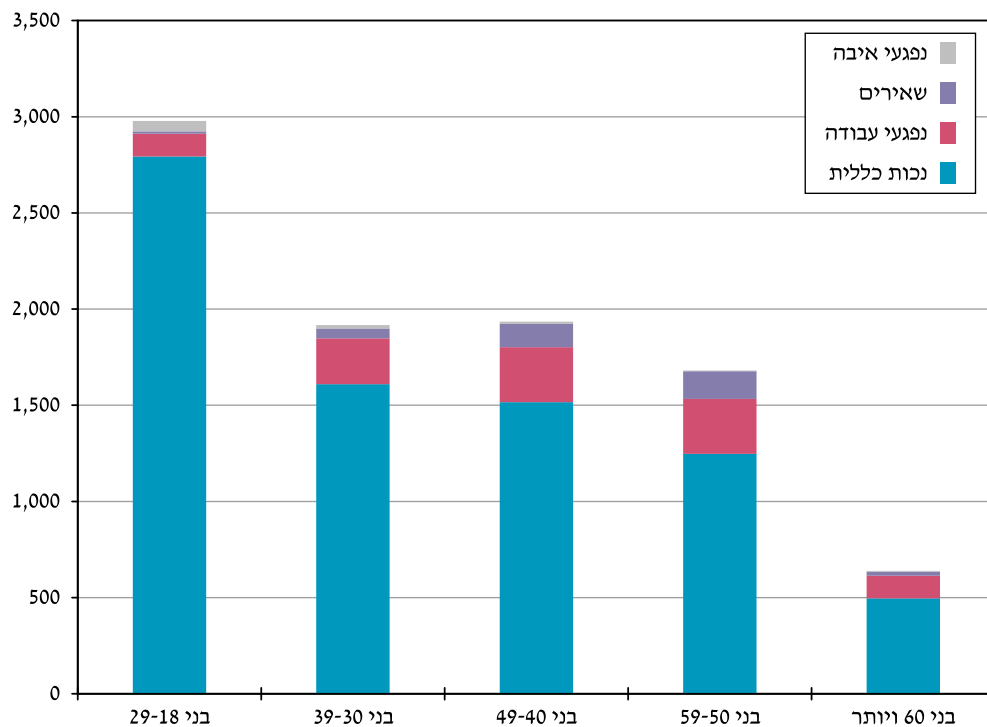
לצעירים בשנות העשרים הפוטנציאל הגבוה ביותר להצליח בשיקום, משום שהכשרה מקצועית או השכלה גבוהה יקדמו באופן ניכר את סיכוייהם להשתלב בעבודה, ולכן לא מפתיע ש-35% מהפונים לשיקום הם בגילים אלה (תרשים 2). ככל שהגיל צעיר יותר שיעור המשתקמים מענף נכות כללית גדל, משום שבקבוצה זו אנשים עם מוגבלות מלידה הפונים לשיקום כדי לממש את זכויותיהם עם הגיעם לבגרות. בגילים המבוגרים יותר גדל חלקם של נפגעי העבודה והאלמנות/ים המצטרפים למערכות הזכאים לגמלה בגיל מאוחר יותר חלקם של נפגעי העבודה בכלל המשתקמים גדל ככל שהגיל עולה, עד גיל הפרישה.

אחד הגורמים המשפיעים ביותר על הצלחת השיקום הוא המוטיבציה של המשתקם, ולכן סביר שלפונים ביוזמתם תהיה מוטיבציה גבוהה יותר להצליח. ב-2018 את מרבית הפניות יזמו המשתקמים: ל-73% בהם היתה זו הפנייה הראשונה, כ-88% בהם פנו ביוזמתם. רק ב-11% מהמקרים פקידות השיקום יזמו את הפנייה – רובם שייכים לענפים שאירים או נפגעי איבה (לוח 1).

3 פעולה של כוחות צבאיים או צבאיים למחצה או כוחות בלתי סדירים של מדינה או ארגון העוינים לישראל, או פעולה שבוצעה תוך סיוע לאחד מאלה, בשליחותם או מטעמם, ואשר כוונתו נגד ישראל.

4 מי שנפגע לפני 1996 זכאי לשיקום מקצועי אם נקבעו לו 10% נכות רפואית או יותר.

תרשים 2: הפונים לשיקום מקצועי לפי גיל וענף, 2018

לוח 1: הפונים לשיקום מקצועי לפי ענף, מספר הפנייה ויזום הפנייה (מספרים מוחלטים ואחוזים), 2018

נפגעי איבה	שאירים	נפגעי עבודה	אחוזים		מספרים מוחלטים סך הכל	מספר הפנייה / יזום הפנייה
			נכות כללית	סך הכל		
92	349	1,047	7,662		9,150	סך הכל מספרים אחוזים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0		
פנייה ראשונה						
69.6	77.9	79.4	71.5	72.6	6,642	סך הכל הפונה
56.5	64.5	74.8	62.3	63.8	5,834	ביטוח לאומי
12.0	11.8	4.1	7.2	7.0	643	גורם בקהילה
.	1.7	0.2	1.7	1.5	136	אחר
1.1	.	0.3	0.3	0.3	29	
פנייה חוזרת						
30.4	22.1	20.6	28.5	27.4	2,508	סך הכל הפונה
25.0	18.1	20.3	25.9	25.9	2,282	ביטוח לאומי
5.4	4.0	0.3	1.7	1.7	158	גורם בקהילה
.	.	.	0.7	0.6	56	אחר
.	.	0.1	0.1	0.1	12	

שיקום מקצועי

שלבי השיקום

- לב הפעילות של אגף השיקום הוא סיוע בהשתלבות בעבודה. בתהליך השיקום נבחנת התאמתו של הפונה לשיקום ומותאמת לו התוכנית הטובה ביותר לצרכיו, לרצונותיו וליכולותיו על-פי חוות הדעת של עובדות השיקום. להלן השלבים הבולטים בתהליך:
- **אבחון**: בדיקה של כישורי התעסוקה, כולל ייעוץ והכוונה מקצועית בידי פקידות השיקום, מכוני אבחון או מרכזי שיקום. האבחון נעשה בהתאם ליכולותיו של הפונה ועל-פי חוות הדעת של עובדות השיקום.
  - **טרום הכשרה**: הקניית הרגלי עבודה במרכזי שיקום, קורסי העצמה, השלמת השכלה (בגרות, פסיכומטרי, מכינה וכו'), בהתאם לממצאי האבחון וכהכנה להשתלבות בהכשרה מקצועית או בעבודה.
  - **הכשרה מקצועית**: הכשרה למתאימים ללימודים, שבאמצעותה הם רוכשים מקצוע שיסייע להם להשתלב בעבודה: לימודים במוסדות להשכלה גבוהה (אוניברסיטאות ומכללות) או בבתי ספר להנדסאים או בקורסים מקצועיים (כגון טכנאי, מזכירות, הנהלת חשבונות ובישול).
  - **השמה בעבודה**: סיוע לבעלי מקצוע או למי שסיימו הכשרה מקצועית בחיפוש אחר עבודה המתאימה ליכולותיהם ולמקצוע שרכשו, תוך ליווי ומעקב אחר השתלבותם במקום העבודה.

המשתתפים והתוכניות

בתהליך השיקום נמנים מי שהתחילו תוכנית שיקום ב-2018 ומי שהתחילו שיקום בעבר ועדיין לא סיימו. ב-2018 השתתפו כ-24.3 אלף איש בכ-62 אלף תוכניות (לוח 2). בממוצע נפתחו לכל משתתף 2.5 תוכניות.

חלקם של מקבלי קצבת נכות משתנה בין סוגי התוכניות: בקרב מי שהופנו לגורם אחר הם היוו 96%, בהכשרה מקצועית – 84%, ובאבחונים וטרום הכשרה חלקם היה קטן יותר.

מדינת ישראל היא מהמדינות המובילות בעולם המערבי בשיעור האקדמאים שבה ושיעורם גבוה גם בתוכניות השיקום. מספר המשתתפים בתוכניות ההכשרה המקצועית ירד ב-2018 ב-4.6% לעומת 2017 (מ-6,685 ל-6,375), מספר התוכניות להשכלה גבוהה ירד ב-3.6% (מ-4,449 ל-4,286), אם כי שיעורן בסך התוכניות עלה מ-65% ל-67% בין שתי השנים (תרשים 3).

בלוח 3 מובאת התפלגות המשתתפים בתוכניות השיקום בהתאם לליקוי העיקרי⁵ ולשיעור הנכות הרפואית שלהם. סביר להניח שבעלי אחוזי הנכות הרפואית הנמוכים עצמאים יותר ויכולים להשתלב בעבודה בכוחות עצמם, וככל שאחוזי הנכות גבוהים יותר קטנה ההסתברות למצוא עבודה בשוק החופשי. אין זה מפתיע אפוא, של-40.9% מן המשתתפים בשיקום ב-2018 היתה דרגת נכות רפואית בשיעור של 40%-59% – זו האוכלוסייה שיוצאת הנשכרת ביותר מהשיקום המקצועי. בקרב המשתקמים בעלי אחוזי נכות רפואית נמוכים (10%-19%), בולט

5 ליקוי ששיעור הנכות הרפואית בו הוא הגבוה ביותר מבין הליקויים של האדם.

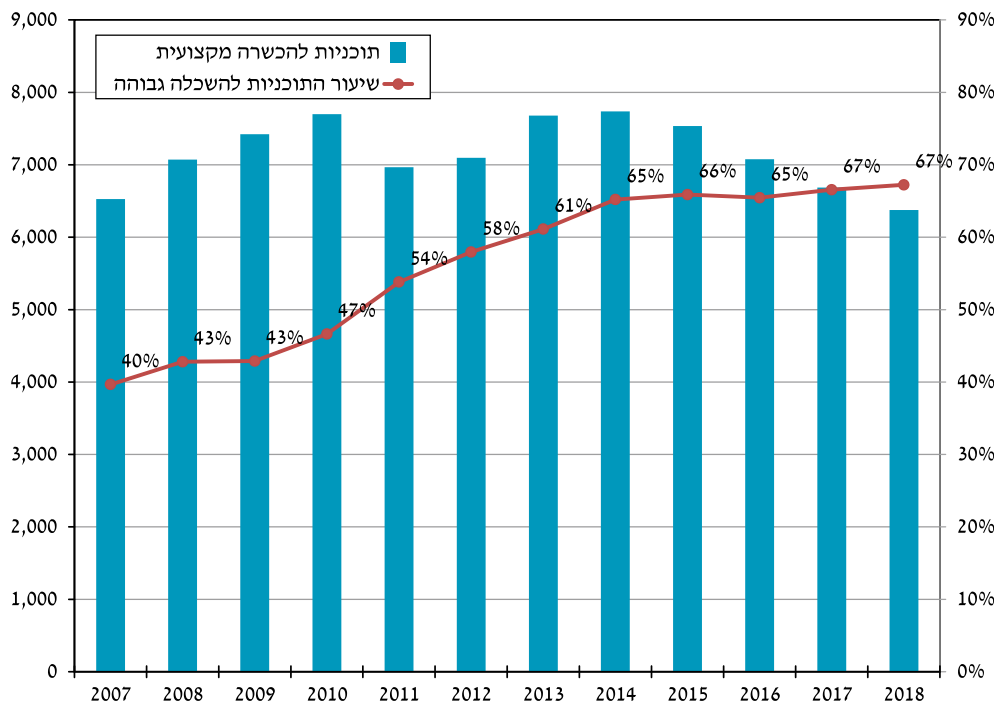
חלקם של הסובלים מבעיות לוקומוטוריות, שרובם מענף נפגעי עבודה (נכים כלליים בדרגת נכות זו אינם זכאים לשיקום). בקרב בעלי אחוזי נכות גבוהים יותר, גדול חלקם של הסובלים מבעיות פנימיות, נוירולוגיות ולוקומוטוריות, רובם מענף נכות כללית.

לוח 2: תוכניות בשיקום מקצועי ומשתתפים לפי ענף וסוג התוכנית (מספרים מוחלטים ואחוזים). 2018

סוג התוכנית	סך הכל		ענף			
	מספרים מוחלטים	אחוזים	נכות כללית	נפגעי עבודה	שאירים	נפגעי איבה
סך הכל תוכניות מספרים מוחלטים אחוזים	62,158	100.0	51,247	7,596	2,120	1,195
אבחון לתוכנית	25,105	100.0	81.8	13.7	3.1	1.4
סך הכל	11,446	100.0	84.5	12.3	2.8	0.5
אבחון פנימי לזכאות	8,800	100.0	82.8	12.0	3.7	1.5
אבחון פנימי לתוכניות	4,859	100.0	73.8	20.1	2.9	3.2
טרום הכשרה	4,822	100.0	78.3	15.4	4.4	1.9
סך הכל	1,993	100.0	80.1	13.5	4.1	2.4
השלמת השכלה	2,829	100.0	77.1	16.8	4.6	1.5
הקניית הרגלי עבודה	8,532	100.0	84.4	8.6	3.4	3.6
סך הכל	2,089	100.0	77.6	13.6	7.2	1.5
קורס מקצועי	4,286	100.0	86.3	7.2	2.1	4.4
לימודים אקדמיים	1,052	100.0	85.4	4.8	1.9	8.0
תשלומים נוספים להשכלה גבוהה	1,105	100.0	88.7	8.6	2.5	0.2
יצירת תנאי לימוד	9,341	100.0	81.1	13.7	3.8	1.4
סך הכל	5,495	100.0	81.0	13.7	4.0	1.3
הכנה להשמה	2,349	100.0	81.9	13.5	3.2	1.4
סיוע בהשמה	1,497	100.0	80.2	14.4	3.9	1.5
ליווי לאחר השמה	26	100.0	149	27	7	3
מיצוי זכויות	808	100.0	96.0	2.4	0.9	.
סך הכל	673	100.0	95.7	2.7	0.7	0.9
הפניה לגורם אחר	135	100.0	97.8	0.7	1.5	.
עבודה ב"המשקם" גורם בקהילה	13,524	100.0	84.2	10.0	3.5	2.4
סך הכל	24,317	100.0	19,892	3,039	774	612
סך הכל משתתפים מספרים מוחלטים אחוזים	24,317	100.0	81.8	12.5	3.2	2.5

שיקום מקצועי

תרשים 3: תוכניות להשכלה גבוהה ושיעורן בכלל התוכניות להכשרה מקצועית (מספרים מוחלטים ואחוזים). 2018–2007

לוח 3: משתתפים בשיקום מקצועי לפי אחוזי הנכות הרפואית והליקוי העיקרי (מספרים מוחלטים ואחוזים). 2018

נכות רפואית (%)						סך הכל		ליקוי עיקרי
100-80	79-60	59-40	39-20	19-10	ללא נכות *	אחוזים	מספרים מוחלטים	
3,179	4,177	9,956	4,701	996	1,308		24,317	סך הכל (מספרים)
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0		אחוזים
5.1	16.9	44.7	20.2	5.8	0.0	26.0	6,333	נפשי או פיגור
23.7	24.7	21.5	20.2	11.1	0.0	20.6	4,996	פנימי
6.4	4.2	2.0	2.4	1.7	0.0	2.9	703	אורוגניטלי
24.3	18.4	9.1	14.0	3.9	0.0	12.9	3,146	נוירולוגי
12.9	17.2	14.0	25.8	23.5	0.0	16.3	3,971	לוקומוטורי
20.0	3.6	1.7	2.1	1.1	0.0	4.4	1,070	ראייה
3.5	10.9	2.3	2.9	1.4	0.0	3.9	949	שמיעה
4.2	4.2	4.8	12.4	51.5	100.0	13.0	3,149	אחר **

* הזכאות לשיקום בענפי איבה ושאיירים אינה בהכרח תוצאה של מצבו הרפואי של המשתתף.
 ** כולל משתקמים ללא ליקוי.

מסיימי שיקום

הצלחת השיקום המקצועי תלויה בין היתר במוטיבציה של הפונים להשתקם, כך שקליטה בשוק העבודה אינה אפשרית אם המשתקם אינו מעוניין בכך.

ב-2018 הסתיים הטיפול ב-9,112 אנשים: 3,897 בהם סיימו תוכנית אחת לפחות של הכנה לעבודה בשוק החופשי, 74% בהם הצליחו להשתלב בעבודה (לוח 4). 47% מהמשתלבים בעבודה היו זכאים במקביל לקצבת נכות חודשית מענפי נכות כללית או נפגעי עבודה – הוכחה ברורה לתפקידו המרכזי של אגף השיקום בשילוב נכים בעבודה. ל-57% (5,215 אנשים) תהליך השיקום הופסק, בדרך כלל (67%) משום שנמצאו לא מתאימים.

לוח 4: מסיימי שיקום לפי הענף שהם שייכים אליו ואופן הסיום (מספרים מוחלטים ואחוזים). 2018

אופן הסיום	סך הכל		ענף		אחוזים
	מספרים מוחלטים	אחוזים	נפגעי עבודה	נפגעי איבה	
סך הכל מספרים	9,112		7,341	311	400
אחוזים		100.0	100.0	100.0	100.0
נקלט בעבודה	2,898	31.8	32.9	39.2	10.0
סיום טרום הכשרה	319	3.5	3.8	2.9	0.3
סיום הכשרה מקצועית	510	5.6	5.7	12.9	1.8
סיום סיוע בהשמה	170	1.9	1.9	1.6	.
הפסקת טיפול	5,215	57.2	55.6	43.4	88.0

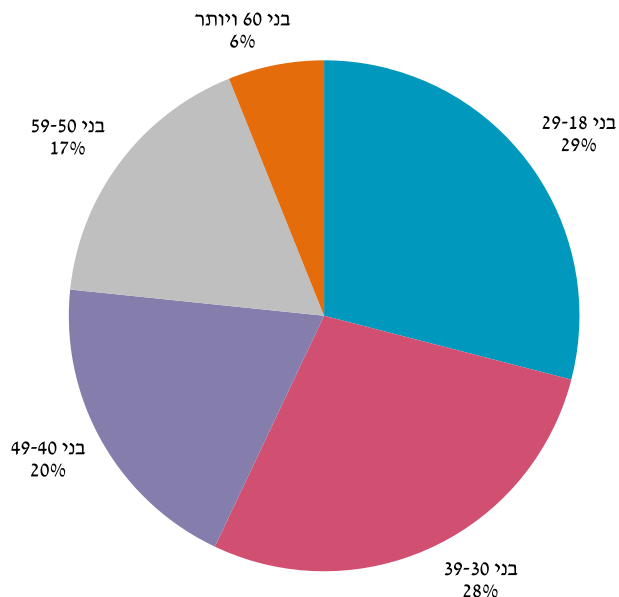
מסיימים ב-2018 נדרשו בממוצע שנתיים ו-7 חודשים לתהליך השיקום. עם זאת, משך התהליך אינו קבוע והוא מושפע מגורמים רבים, בהם מספר התוכניות שהמשתקם השתתף בהן, סוג ההכשרה והמצב הרפואי. לדוגמה, מי ששייכים לנכות כללית סיימו את התוכנית בממוצע בתוך שנתיים ו-7 חודשים, לעומת משתקמים מנפגעי עבודה שסיימו בתוך שנתיים ו-4 חודשים בממוצע. הפער נובע בין היתר מהרגלי העבודה של האחרונים וממידת העצמאות שלהם. גורם נוסף הוא שיעור הנכות הרפואית: לבעלי נכות רפואית של יותר מ-65% נדרש בממוצע זמן הארוך בכ-3.5 חודשים מן הנדרש לבעלי נכות רפואית הנמוכה מ-40% – שנתיים ו-10 חודשים לעומת שנתיים ו-6.5 חודשים.

אין ספק כי לגילם של הפונים השפעה מכרעת על הסיכויים לסיים את התהליך – כשליש מהמסיימים בני 18-29 (תרשים 4). מכלל האנשים שנותרו בטיפול מ-2017 או שפנו ב-2018, נותרו בטיפול בסוף 2018 כ-14 אלף אנשים (תרשים 5).

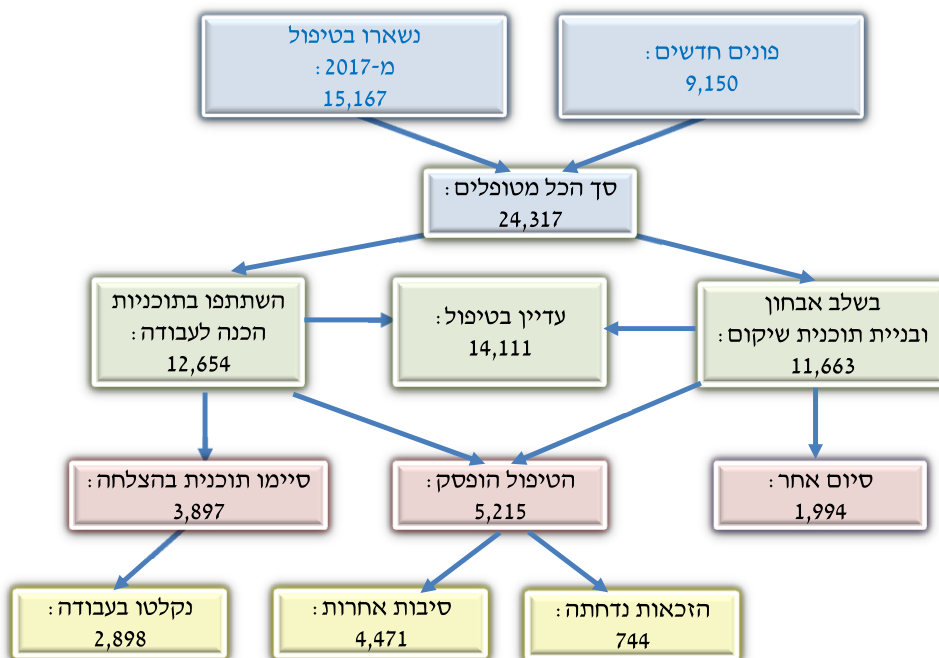

שיקום מקצועי

תרשים 4: מסיימי שיקום שנקלטו בעבודה לפי גיל, 2018

תרשים 5: האוכלוסייה בשיקום מקצועי לפי שלבי התהליך, 2018

היקף התשלומים

- ב-2018 שולמו במסגרת השיקום המקצועי כ-244 מיליון ש"ח ל-14,007 אנשים שונים⁶ לעומת 246 מיליון ש"ח ב-2017 – כ-17.5 אלף ש"ח בממוצע לכל משתקם (לוח 5). כ-70% מן ההוצאה השנתית שולמו למשתקמים מענף נכות כללית (בדומה לשנת 2017) אף שהם מהווים כ-82% מן המשתקמים. פער זה נובע מההטבות של הזכאים בענפים האחרים. כ-47% מן התשלומים יועדו לשכר לימוד – ל-86% מהמשתתפים, וכשליש מן התשלומים לדמי שיקום (לוח 6).
- **דמי שיקום:** גמלה חודשית למחיה בגובה קצבת נכות מלאה, המשולמת בתקופת הלימודים למי שאינם זכאים לקצבת נכות כללית או נכות מעבודה, ובתנאי שהם לומדים 16 שעות לפחות בשבוע (כ-75.8 מיליון ש"ח).
  - **נסיעות:** תשלום לנסיעות בתחבורה ציבורית למקום ההכשרה/האבחון, או השלמה לגמלת ניידות כמשתכר למקבלי גמלת ניידות חלקית. לבעלי נכות רפואית של 65% או יותר שאין ברשותם רכב או רשיון נהיגה, המוסד מספק שירותי הסעה (כ-8.3 מיליון ש"ח).
  - **שכר לימוד:** השתתפות בשכר הלימוד האקדמי או בעלות ההכשרה, עד הסכום המרבי שנקבע בהוראות אגף השיקום (כ-119.5 מיליון ש"ח).
  - **שיעורי עזר ושירותי הנגשה:** סיוע בשיעורי עזר על-פי הצורך ובהתאם להיקף שעות הלימוד, וכן תרגום לשפת הסימנים, תמלול והקראות לזקוקים לכך (כ-10.3 מיליון ש"ח).
  - **שכר דירה:** השתתפות בשכר דירה או בתשלום למעונות לשהים בהכשרה מקצועית במרחק הגדול מ-40 ק"מ ממקום מגוריהם הקבוע, בהתאם לתוכנית לימודיהם (כ-12.7 מיליון ש"ח).
  - **מכשירים:** סיוע ברכישת מכשירים החיוניים והכרחיים לשיקום (מחשב, מקלדת מותאמת לעיוורים, ספרים, ציוד לימודי ועוד) (כ-257 אלף ש"ח).
  - **הוצאות אחרות:** תשלומים במסגרת מיצוי זכויות כספיות, בעיקר בקרב נפגעי איבה ונפגעי עבודה, וכן השתתפות בהוצאת כלכלה (אש"ל) בכפוף לתקנות (כ-28 מיליון ש"ח).

לוח 5: ההוצאה לשיקום מקצועי לפי ענף (מחירי 2018, אלפי ש"ח), 2014-2018

שנה	סך הכל	נכות כללית	נפגעי עבודה	שאירים	נפגעי איבה
2014	278,199	194,220	29,206	9,038	45,735
2015	282,065	200,974	29,361	8,126	43,603
*2016	254,962	173,767	24,717	7,198	49,279
2017	246,058	173,108	24,109	6,094	42,747
2018	244,292	169,777	25,104	6,235	43,176

* הירידה בהוצאה בין 2015 ל-2016 ו-2017 היא תוצאה של השינוי במדיניות מינואר 2016 למי שלא מתקיימים בו תנאי הזכאות לתוכנית השיקום של יותר מ-12 חודשים.

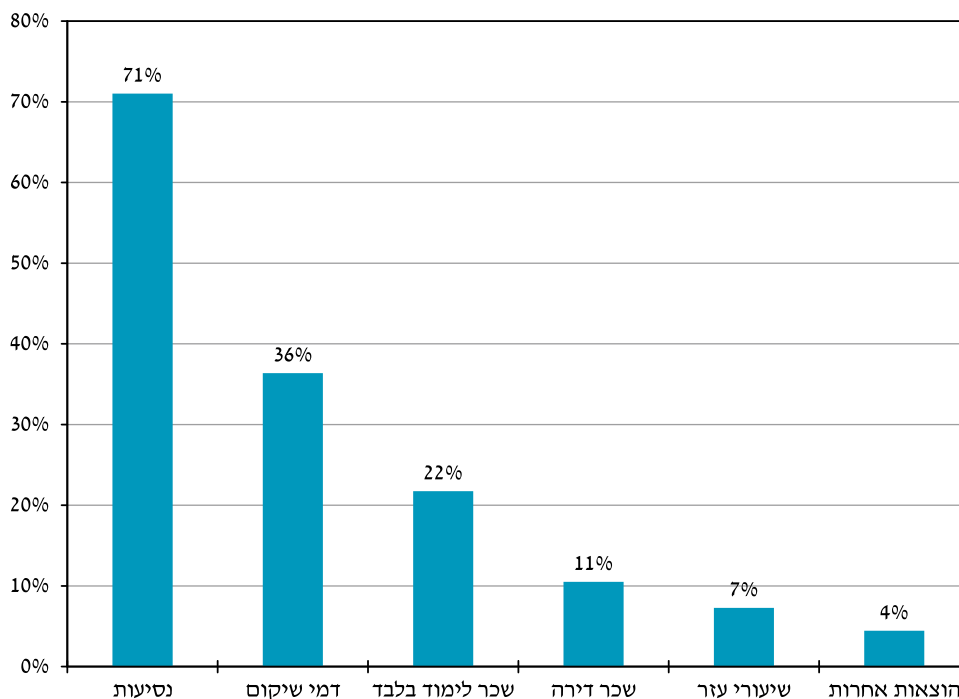
שיקום מקצועי

לוח 6: מספר המקבלים תשלומים נלווים לפי ענף וסוג התשלום (אלפי ש"ח ואחוזים), 2018

הוצאות אחרות* (%)	שיעורי עזר (%)	שכר דירה (%)	נסיעות (%)	דמי שיקום (%)	שכר לימוד (%)	סך הכל		
						אחוזים	אלפי ש"ח	
11.1	4.0	5.0	3.3	29.8	46.9	100.0	244,292	סה"כ הוצאה
0.2	5.8	7.4	4.0	29.2	53.5	100.0	169,777	נכות כללית
0.1	1.6	1.1	3.4	54.6	39.2	100.0	25,104	נפגעי עבודה
0.3	0.7	0.1	4.0	51.0	43.9	100.0	6,235	שאירים
60.5	0.0	0.1	0.2	10.8	28.3	100.0	43,176	נפגעי איבה
1,412	938	1,358	9,583	4,879	12,053		14,007	סה"כ מקבלים

* לא כל הזכאים לתשלום אחר השתתפו בתוכנית שיקום מקצועי.

תרשים 6: תשלומי שיקום נוספים למקבלים שכר לימוד*, 2018

* אדם עשוי להיות זכאי לכמה תשלומים במקביל ולכן סכום העמודות גבוה מ-100.

מי שנמצא מתאים להשלמת השכלה או להכשרה מקצועית, זכאי על-פי החוק לתשלומים נלווים רבים יותר לעומת מי שאינו לומד (בהם שיעורי עזר, מכשירים, נסיעות ושכר דירה) ולעיתים הוא עשוי להיות זכאי לכמה תשלומים במקביל. בדומה לשנים הקודמות, כ-30% מן המשתקמים קיבלו ב-2018 השלמה לקצבת נכות מלאה (דמי שיקום) כחלק מהשתתפותם בתוכניות שיקום (תרשים 6). ב-71% מהמקרים המוסד השתתף בהוצאות הנסיעה למקום הלימודים. 22% ממקבלי שכר הלימוד אינם מקבלים תשלומים נוספים, כנראה משום שרובם מקבלים קצבאות מלאות.